

EESTI
A 無 O

SÕNUMI
TOOJA

Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi kuuleht
Ilmub 1989. a. jaanuarist. III aastakäik

Nr. 4 (40) 1991

Hind 50 kop.

NĀGĀRDŽUNA TARKUSEMALAKAS (Pradžnjādanda)

Sinu heade omaduste kasv sõltub sinust enesest, sinu tänane seisund sinu endistest tegudest. Milleks teisi süüdistada?

Ära tee teistele halba, ära kummarda tühiseid, ära loobu õilsate teest — see vähene on tegelikult palju!

Ükskõik, kas tehakse suurt või väikest tööd. Kui aga selleks oma parim antakse, siis tuleb öelda, et tehtud on lõvitöö.

Rõõmu järel tuleb kannatus, kannatuse järel rõõm. Inimeste rõõmud ja kannatused on nagu tiirlev ratas.

Kullid ei pea luite meeldivaks ega eeslid paljuteadjat. Rebased ei pea lõvi meeldivaks ega rumalad tarka.

Rumalatele jagatud õpetused ei rahusta neid, vaid hoopis ärritavad. Maole piima valades suurendate vaid ta mürgi hulka.

Kui sa ka kogu elu tapaksid, ei vähene sellest vaenlaste arv. Kui sa aga oled tapnud oma viha, siis oled

tapnud tõelise vaenlase.

Ohtu tuleb karta vaid siis, kui oht pole veel saabunud. Kui aga oht on silme ees, siis tuleb püüda temast jagu saada.

Surm ei hakka ootama, kuni su tööd on tehtud. See pärast tee homsed tööd täna ja õhtused tööd hommikul.

Kuningas ja pühak ei ole sarnased. Kuningat austatakse üksnes oma maal, pühakut aga kõikjal.

Tutvus üllaga ja vestlus targaga ning sõprus heldega ei põhjusta kurbust.

Rikkaid võib leida ka metslaste seast, julgeid võib leida ka loomade seast. Kõige erineva mõtet seletada oskavad targad on kõikjal haruldased.

Inimene võib tunda raamatutarkust, kui ta seda aga elus ei rakenda, on ta nagu pime, kes hoiab käes lampi, aga ei näe teed.

Edward Conze

ARMASTUS, KAASTUNNE JA OSAVÕTLIK RÕÕM

Algus „Sõnumitooja” nr. 2, 3

Niimoodi võibki Buddhaghoša järgi märgata, kuidas kaovad tõkkes ning tekib võrdne ja erapooletu suhtumine kõigi nelja isiku vastu: „*Oletagem, et üks munk on teel koos lähedase inimese, neutraalse isiku ja vaenlasega. Tulevad rõõvlid ning küsivad mungalt, kelle kõri võiksid nad läbi lõigata, et vereohvrit tuua. Kui nüüd munk mõtleb, et las nad võtavad selle või tolle, pole ta suutnud tõkkeit veel lõplikult kõrvaldada; samuti siis, kui ta mõtleb, et las nad võtavad minu, aga mitte kedagi neist. Sest ta ei mõtle tolle inimese hüve peale, kelle hukku ta soovib, vaid ainult ülejäänute kasule. Kuid kui ta ei näe nende nelja seas kedagi, kelle ta nõustuks rõõvli te andma, siis suhtub tema meel ühtmoodi endasse ja ülejäänud kolme ning ta on kõik tõkkes lõplikult kõrvaldanud.*”

Tuleb tunnistada, et kirjeldatud viisil sõbralikkust võrdsustada pole kindlasti lihtne ülesanne. Selge, et tavaline meel polegi selleks tõenäoliselt võimeline. Edu võib saavutada ainult sügava meditatsiooni tulemusena ning selleni ei saa jõuda need, kes kardavad maailmast korraiski lahkuda. Minu enese väga napid kogemused kinnitavad kõigiti seda, mida pühadest tekstidest lugenud olen. Sõbralikkuse kasvatamisele olen pühendanud palju aega ja jõudu ning arvan, et harjutused on suuresti leevendanud minu iseloomu kaasasündinud julmust. Kuid et ma pole jõudnud meditatsioonis kuigi kaugele, siis armastan, ma iseenast ikka veel palju rohkem kui kedagi teist, ning kui asi seisab valus, õnnetuses või haiguses, loodan ikka veel väga innukalt, et need toimivad kusagil mujal, mitte aga minus. Nii kirjalikud pärimused kui ka isiklikud kogemused ja teiste tähelepanekud kinnitavad, et ükskõik missugune ühiskondlike tunnete kasvatamine ei saa välja juurida meis sügavasti juurdunud kiindumust iseenesse. Omakasupüüdmatu armastuse suudavad kaasa tuua ainult neli tegurit: süüvimine, mõistmine, rituaal, ning pälvimatu armulikkus. Kuid muidugi ei või see olla ettekäändeks, et katkestada lihtsamad mõtisklused sõbralikkuse üle, sest nad pakuvad nii palju võimalusi meie enese minatunnet vähendava süüvimis- ja mõistmisväärendamiseks.

3. OMAKASUPÜÜDMATU ARMASTUS

Suurepärasel kristlikul käsulausel „*Sina pead oma ligimest armastama nagu iseenast*” on täpne vaste ka budismis. Sõbralikkuse mõõtmatus muutmise käigus tuleb mõelda: „*Nii nagu mina ise soovin õnnelik olla ning kannatusi vältida, nagu soovin elada ja ei soovi surra, nõndasamuti soovivad kõik teised olendid sedasama*”, ning teistele tuleb soovida täpselt samasugust õnne nagu isendaalegi („*Visuddhi-magga*”), „*Mõõdmatu sõbralikkuse kanooniline sõnastus nõuab ka, et sõbralikkusel tuleb lasta üle ujutada täiesti siiralt kogu oma isiksus (sabbattāya). Buddhaghoša tõlgendab „Visuddhimahha”-seda nõnda, et inimene peaks „iseennast (attāya) kõigiga (sabbhesu) samastama, olgu nad alamad, keskmised või kõrgemad, olgu nad sõbrad, vaenlased või ükskõik kes, jne.*”, et „neid kõiki peaks isendaga samastama, tegemata mingit vahet sellepärast, et nad on teised olendid”.

Nii peab armastus isenda vastu näitama seda taset, kuhu tuleb tõsta ka armastus teiste vastu, olles ühtaegu eeskujuks ja mõõdupuuks. Nii paradoksaalne kui see ka näib, jõeldub siit, et teisi armastades tuleb

armastada ka iseennast. Tavaline inimene on sageli üsna kaugel sellest, et iseendale head soovida. Ühest raamatust kristliku armastusekontseptsiooni kohta lugesin, et Püha Augustinus pidas enesearmastust meie nii loomulikuks, et eraldi käsulause selle kohta oleks olnud üleliigne. Kui ta tõesti nii arvas, siis oli ta psühholoogiliselt nägemisel palju madalamal kui tema kaas-aegne Buddhaghoša, kes peab vajalikuks, et *mettā* üle mediteerides tuleks arendada sõbralikkust ka isenda vastu ning innukalt mõelda: „*Olgu ma õnnelik ning halvast vaba*”, „*Olgu ma vaba vihkamisest, ängistusest ning igat liiki rahutusest, suutku ma ise õnnelikult elada!*” Sest inimesed võivad enast kergesti vihkama hakata ning on teada, et suurem jagu vihkamist on vaid meie enesevihkamise kõrvalekalle või pelk peegeldus. Inimesed võivad soovida surma, sest elu on täis pettumusi või on purustavad lõõgid nii tugevad või on käivitunud „surmatung”. Nad ei julge tahtagi õnnelikud olla, sest nad kannatavad süütunde all või tunnevad, et pole õnne ära teeninud, kuid selle karistuse põhjuseks on hoopis mineviku teod. Kui neurootik on isik, kes pole rahul iseendaga ega võimeline hoidma rahuldavaid suhteid teistega, siis saab teda panna teistega rahus elama vaid õpetades teda kõigepealt iseenast taluma. Seepärast tuleb nõustuda Aristotelesega, kes ütles, et ainult tark inimene suudab iseenast armastada, ja ainult tema, sest ta on tark. „*Iseendaga sõber olla saab vaid hea inimene, sest ainult tema hinge osad pole omavahel tülis, vaid suhtuvad üksteisesse hästi. Halb inimene aga, olles isendaga pidevalt tülis, ei saa kunagi olla enda sõber*”, (*Magna Moralia 1211 a*). Nii jõuamegi oma esimese paradoksini: enesearmastuseni võib jõuda vaid kaotades tema pingestatuse ja erapoolikuse s.t. muutudes eraldunuks ja erapooletuks, mis tähendab lihtsat nõustumist sellega, mis on oma enese minas olemas. Sest mida omastavamaks enesearmastus muutub, seda ambivalentsem ta on, seda usaldavam varjatud vihkamise suhtes.

Kas siis tõesti on meie kohus ka iseenast armastada, kuna sellest sõltub meie võime teisi armastada? Mis maksab sel juhul nõue, et peaksime iseenese suhtes ükskõiksed olema? See pole kuigi tõsine takistus. Vaimse arengu madalamatel astmetel on enese-armastus oluline motiiv armastuse tekkimiseks teiste vastu, ning ta kaob alles päris kõrgetel astmetel.

Tõeline enesesthuvitus peaks panema meid teistesse sõbralikult suhtuma, sest see on kasulik meilegi. *Anguttara Nikāya* loetleb *mettā* üksteist eelist ning lubab sõbralikkuse tasuks seda, et me oleme õnnelikud, suurem kergelt, meil pole halbu mõtteid, saavutame hea uuestisünni jne. Sõbralik inimene soovib, et ka teised oleksid õnnelikud ning see tuleb talle eneselegi kasuks, siis on palju meeldivam teistega koos elada. Pähe tõusvat viha takistab ta mõeldes, et inimese vaenlased on tema parimad sõbrad ning väärivad tänu, sest päästavad ta sellistest ohtlikest takistustest nagu jõukus, kuulus ja maine õnn ning annavad võimaluse üles näidata kannatlikkuse voorust. Nad seavad ohtu selle, mis on meie kallid, mis aga meile tõeliselt ei kuulu, sest muidu poleks võimalik seda ohtu seada. Nõnda tugevdab vaenuliku surve meie otsust niisugustest asjadest lahti õelda ning saada vähem haavatavaks ning veelgi vabamaks. Nii kristlik

kui ka budistlik traditsioon õpetavad sõbralikkust kui omakasupüüdlikkuse arukat meetodit — selle lihtsal põhjusel, et vaimsed voorused jäävad tühjadeks sõnadeks seni, kuni nende mõjul pole rakendatud tõeliselt viljakandvaid motiive, ning vaimset vähearenenutel on omakasupüüdlikkus ainus tõeliselt hinnatav motiiv. Nõnda et „*ärge enesearmastaja kellelegi teisele halba tehku*”.

Teistest küljest õpetab nii kristlik kui ka budistlik traditsioon, et vaimset hästi arenenud inimese sõbralikkus on üsna ennast-salgav ning „ei aja oma kasu taga”. Ükski budist ei saa midagi ette heita Kempise Thomasele, kes ütles: „*See, kelle arm ja halastus on tõeline ja täielik, ei aja kunagi oma kasu taga, vaid tema ainus soov on, et Jumala au ja kuulsus toimiks igal pool. Oh, kui mul oleks tõelisest armuhalastusest kasvõi kübekegi, kui tühised tunduksid siis korraga maised asjad!*” Kuid kõik need, kes on tõepoolest mõtisklenud sellise enesest-loobumisega kaasnevate nähtuste üle ning proovinud neid eneses teoks teha, on lõpuks näinud, et seda saavutada on peaaegu võimatu, et see oleks tõesti imepärane. Kui mõned mõtlikumad kristlikud teoloogid on kaotanud lootuse omakasupüüdmatus saavutamise võimalikkusest ilma mingi üleloomuliku jõu vahelesegamiseta, siis on seegune järeldus pigem kogemuste ja tähelepanekute viil kui dogmaatiliste arutluste tulemus. Kõige kõrgematel tasemetel ei erine armuhalastuse ehk *agape* kristlik kontseptsioon oluliselt budistlikust kontseptsioonist ning ma juhin rõõmuga tähelepanu neile lähedastele paralleelidele, mis kristlikel ja budistlikel ideedel selles osas olemas on. Mõlemad jagavad ühtmoodi veendumust, et inimolendite kaasasündinud omakasupüüdlikkust ei saa muuta tunnete kultuse ega heade tegudega, vaid ainult vaimse tõelusega kokku puutudes. Teiste sõnadega, me ei saa end kunagi leida suhte kaudu teistega, vaid ainult kokkupuutes Reaalsusega, mis on tavalisest isiksusest väljaspool või kõrgemal.

Nagu ma juba varem mainisin, võivad omakasupüüdmatu armastuse kaasa tuua vaid neli tegurit — süüvimine, mõistmine, rituaal ja pälvimatu armulikkus. Käsitlen lühidalt neid nelja tegurit.

Alustan viimasest kahest: rituaal ja armulikkus kuuluvad budismi samavõrd kui kristlusesse. Üsna lihtne on mõista, et kristlased peavad uskuma, et omakasupüüdmatus on meie loomupäraste omadustega sedavõrd vastuolus, et ta saab meie põlastusväärseks maisesse kesta tekkinud olla ainult püha koguduse rituaalide mõjul või Jumala armu imepärase vahelesegamise tõttu. Kuid kust teavad budistid sedasama õpetada? Tantristid loodavad vabanemist rituaali abil, mis põhineb kokkupuutel üleloomulike jõududega, ning zeni õpetus „*äkilisest virgumisest*” on budistlik teisend protestantlikust doktriinist Jumala armu kohta. Protestandid õpetavad, et meie isemeelsust saab kõrvaldada ainult Jumala motiveerimata armu väel, mille ta oma Poega läkitades vabatahtlikult andis. Selle annetuse saame armust, sest see on antud mitte millegi eest, vaatamata sellele, kas meie väärtuse aluseks on head teod, head otsustused või hea tahe; selline päästev armastus Jumala poolt on seetõttu mõistetamatu imetegu, millel puudub igasugune seletus ja põhjendus. Zenbudistid õpetavad mitte-teistlikus vormis täpselt sama.

(Järgneb)

ROBERT VAN GULIK

TEMPLIVIIRASTUS

HIINA KRIMINAALJUTT

Autori illustratsioonidega

Inglise keelest tõlkinud KERSTI UNT

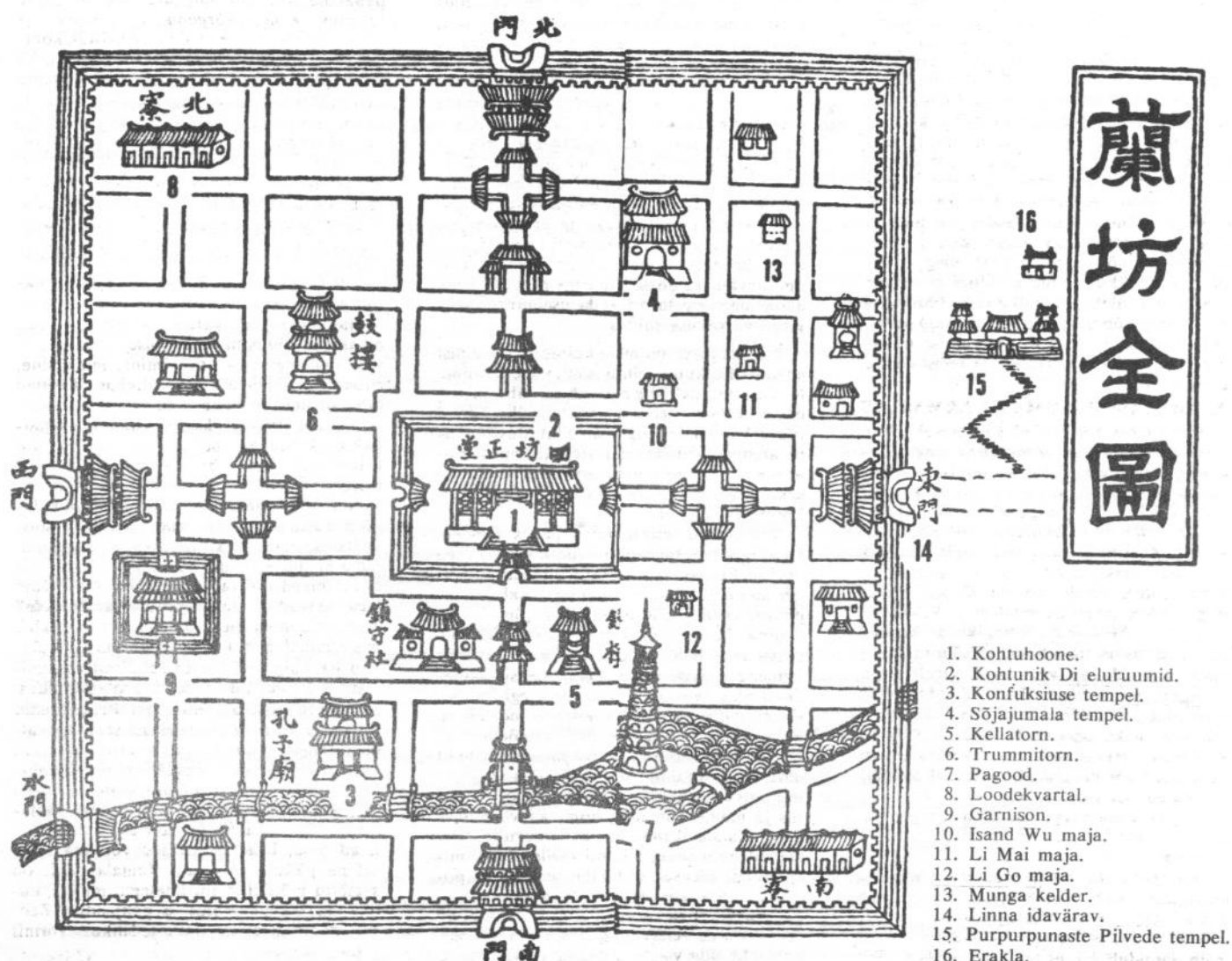
Originaali tiitel:

The Phantome of the Temple
A Chinese Detective Story
by Robert van Gulik

with 9 illustrations

drawn by the author in the Chinese style
Scribner's Sons, N.Y. 1966

Tegevuskoha plaan

van Gulik • Templiviirastus - 2

DRAMATIS PERSONAE

NB! Hiina keeles kirjutatakse perekonnanimi (siin suurte tähtedega trükitud) alati esimesele kohale. See, mis on meile eesnimi, on hiinlastele taganimi.

Peategelased

DI Ren-jie	670 A.D. kohtunik Lan-fangi	maakonnas
	Tangi keisririigi läänepiiril	
HONG Liang	kohtuniku usaldusmees ja kohtuohvitser	
MA Rong	kohtuniku seersant	

Ülejäänud

Seng-san	hulkurist lõõmamees
Lao-wu	tema vend
A-liu	tema sõber
Munk	kerjaste peremees
Emand CHANG	Purpurpunaste Pilvede templi abtiss
Kevadpilv	tema teenijatüdruk
Tala	budistlik selgelnägi
LI Mai	pankur, kulla- ja hõbedaäri omanik
LI Go	tema vend, maalikunstnik
WU Zong-ren	endine politseiülem
YANG Mou-de	üliõpilane

I

Sõnatult silmitses naine kaevuserval leavat eset. Vähingi tuuleõhk ei liigutanud kuuma niisket leitsakut pimedas templiaia kohal. Ülalt puuokstelt langes alla paar laternapaistel valendavat mandlipuu õielehte, mille vaelevus torkas veelgi enam silma, kui nad kleepusid vereplekkidele kulunud kaevukivid.

Avarat rüüd võõrkohalt koomale tõmmates sõnas naine pikakasvulisele mehele enda kõrval: „Viska siis seegi kaevu. Seal on ta kindlas kohas, seda vana kaevu pole keegi juba aastaid kasutanud. Ma ei usu, et keegi isegi teaks, et ta üldse olemas on.“

Mees vaatas korra naise kahvatusse liikumatusse näkku, asetas siis laterna kivirahnude ja katkiste telliste hunnikule kaevu kõrval ning vallandas rabadate tõmmetega oma kaelaräti.

„Ei, ma tahan, et kõik kahekordselt kindel oleks. Mähin ta rätti ja...“ Märganud, et ta hääli kõlab inimitühjas templiaias ülearu valjult, jätkas mees sosinal, „... matan ta templi taha metsasallu. Too purjus lolpea magab nagu kott ja rohkem pole siin kedagi, sest kesköö on juba möödas.“

Ükskõikselt vaatas naine pealt, kuidas mees inimpea kaelarätti mähkis. Mehe käed värisid nii tugevasti, et ta ei saanud kuidagi rätinurkade sõlmimisega hakkama.

„Ma ei saa sinna midagi parata,“ pomises mees end õigustades. „Seda... seda on minu jaoks nagu natuke liiga palju. Kuidas... kuidas sa sellega ometi hakkama said. Kaks korda ja nii osavasti...“

Naine kehtas õlgu.

„Peab teadma, kuskohas kaelalülid asuvad,“ vastas ta ükskõikselt. Siis kummardus ta ja vaatas üle kaevuääre alla. Murdunud kaevuvõlli hallitanud puitosad olid üleni kaetud lopsakate luuderohuväätidega ning pikad rasked puhmad rippusid alla, mustendava kaevusügaviku poole, klammerdudes poolkõdunud kõie külge, mille otsas kunagi oli rippunud veekruus. Vanade võimsate puude paksus lehestikus liigahtas taas miski. Uuesti pudenes puult valgeid õielehti. Paar tükki langes naise käeseljale. Õielehed olid külmad nagu lumi. Naine tõmbas käe tagasi ja raputas diad maha. Siis sõnas ta selgelt: „Läinud talvel oli see aed üleni lume all. Üleni valge...“ Ta hääli hääbus.

„Jah!“ nõustus mees innukalt. „Muidugi! Ka linnas oli siis ilus. Lootosjärve pagoodi räästastel rippusid jääpurikad nagu tuhanded väikesed kellukesed.“ Ta kuivatas oma higimärga kuumavat nägu ja lisas. „Ja kui puhas oli pakasene õhk! Mulle meenub, et hommikuti...“

„Mis siin ikka meenutada,“ katkesias naine teda külmalt. „Unusta parem. Mõttele tulevikule. Sest nüüd on ta meie pärast. Terveni. Lähme ja võtame selle siis nüüd välja.“

„Praegu?“ hüüatas mees jahmunult. „Otsekohe pärast seda, kui...“ Märganud teise põlastavat ilmet, tõttas ta lisama: „Tead, ma olen väsinud nagu koer. Ausalt.“

„Väsinud? Ise hoopeld alati, kui tugev sa oled.“

„Aga meil pole ju enam kuhugi kiiret. Me võime selle ju nüüd millal tahes ära võtta. Ja me...“

„Aga minul on juhtumisi kiire. Ehkki vahest annab veel veidi oodata. Üks õõ ehk ei loe veel midagi...“

Mees vaatas naisele õnnetul ilmel otsa. Jälle tõmbus naine endasse, eemaldus temast. Ning tema iha selle naise järele oli nii võimas, et tegi haiget.

„Miks ei või sa kuuluda üksnes mulle?“ anus mees. „Sa tead ju, et ma teen kõik, mida sa iganes soovid. Ma ju olen seda tõestanud. Ma...“

Mees vakatas, sest mõistis, et ta kaaslane teda ei kuule. Naine silmitses hoopis tükikest laotust, mis paistis valges õievahus oksaharude vahelt. Taeva taustal mustendasid kahe kolmekorruselise templitorni tipud. Tornid kõrgusid täiesti sümmeetrilistena templi suursaali kummaski otsas.

II

Varahommikul lasus kuum lämmatav õhk endiselt Lan-fangi linna kohal. Kui kohtunik Di hommikuselt jalutuskäigult tagasi oma ruumidesse jõudis, märkas ta nõrdimusega, et läbihigistatud puuvillane rüü lausa kleepub ta laiade õlgade külge. Kohtunik võitis varrukast puust kastikesse ja asetas selle oma töölauale. Siis läks ta riietumisnurka. Tõmmanud selga puhta sinisest puuvillasest riidest suverüü, lükkas ta akna lahti ja vaatas välja. Parajasti läks üle kohtuhoone sisehoovi ta turjakas ohvitser Ma Rong, õlal terve vardas küpsetatud pörsas. Ma Rong ümises laulda. Tühjas hoovis tundus ta hääli peenike ja pisut võigas.

Kohtunik sulges akna ning istus paberitega kaetud töölaua taha. Kätega nägu hõõrudes mõtles ta, et temagi peaks sel pidupäeval rõõmus olema. Kohtuniku ringiekslev pilk peatus eebenipuust kastikesel, mille ta oli asetanud laua kaugemale servale. Kastikesse siledat musta kaant kaunistav ümar nefriitketas hiilgas tuhmilt. Hommikuse jalutuskäigu aegu oli kohtunik seda kastikest märganud all-linnas ühe haruldustekaupmehe vaateaknal ning selle otsemaid ära olnud. Nefriitketas kujutas endast stiliseeritud hieroglüüfi, mis tähendas „pikka iga“ ning seepärast sobis kastike väga hästi tänase päevaga. Polnud mingit põhjust siin ilmas end räbalasti tunda. Tuleb end käsile võtta. See üksluine elu siin kauges piiriäärses maakonnas lihtsalt teeb rahutuks. Ei tohi säärasele ajutistele masendushoogudele järele anda.

Otsustava liigutusega tegi kohtunik enda ette lauale ruumi, lükates kõrvale mahuka toimiku, ning plaksutas käsi, et kutsuda kohale kohtuametnik. Küllap kaob hommikueine järel ka see kerge iiveldustunne. Vahest oli palavuski osaliselt halva enesetunde põhjuseks. Kohtunik võttis haigrusulgedest lehviku ja hakkas endale aeglaselt tuult lehvutama.

Uks avanes ning jalgu lohistades astus tuppa kiitsakas vana mees. Mehel oli seljas pikk sinine rüü ja tema halli pead kattis must mütsike. Mees ütles kohtunikule tere hommikust ning asetas kandiku hommikueinega ettevaatlikult külglauale. Ent kui ta asus teekannu ning soolakala- ja kõõgiviljataldrikukesi töölauale paigutama, ütles kohtunik Di naeratades:

„Miks sa ei lasknud kirjutajal hommikueinet tuua, Hong. Näed ilmaasjata ise vaeval.“

„Olin niikuinii parajasti kõõgi juures, isand. Nägin seal, et Ma Rong on lihakarnist hankinud nii suure vardas küpsetatud pörsas, et ma oma elus veel sellist näinud pole!“

„Jah, sellest saab täna õhtuks peamine maiusroog. Anna see teekann mulle, ma valan ise. Istu, Hong!“

van Gulik • Templiviirastus - 3

Ent vanamees raputas pead. Kärmelt valas ta kohtunikule tassitäre tulist teed ning asetas ta ette kausitäre lõhnavat auravat riisi. Alles seejärel võttis ta istet madalal järil laua ees. Salamisi oli ta märganud kohtunik Di kurnatud näoilmet. Olnud Di perekonna kaaskondlane kohtuniku poisipõlvest peale, tundis Hong oma isanda kõiki meeleolusid. Pulgakesi kätte võttes sõnas kohtunik:

„Magasin läinud öösel halvasti, Hong. Küllap üks tubli hommikune jälle kõik korda seab.“

„Siin Lan-fangis on hirmus kurnav kliima,“ vastas Hong oma kivil mõõdukalt viisil. „Kõigepealt külm ja niiske talv, siis säärane kuum röske suvi ootamatute külmade tuulehoogudega piiritagustelt kõrbealadelt. Siin võib end kergesti külmetada.“ Hong rüüpas teed, hoides vasaku käega hoolikalt kinni oma pikki hõredaid vuntse. Pannud tassi käest, jätkas ta: „Eile õhtul panin tähele, et teil põles tuli veel tükk aega pärast keskööd, isand. Kas on käsil mõni tähtis kohtuasi?“

Kohtunik raputas pead.

„Ei, ei midagi tähelepanuväärset. Peale seda, Hong, kui ma siin pool aastat tagasi seaduse ja korra maksma panin, pole siinkandis midagi erilist juhtunud. Paar tapmist all-linnas, mõni vargus — ja ongi enam-vähem kõik. Meie töö seisneb peamiselt ettenähtud valitsemiskorra järgimises. Sündide, abielude ja surmade registreerimine, pisitülide lahendamine, maksukogumine... Väga rahulik. Liiga rahulik, oleksin peaaegu öelnud.“ Kohtunik pahvatas naerma, kuid vanem mees pani tähele, et see oli üsna sunnitud naer. „Vabandust, Hong!“ võttis kohtunik end kärmelt kokku. „Lähem siin lihtsalt väheke rooste. Küllap ma peagi sellest üle saan. Palju tõsisem on aga mure minu naiste pärast. Nende jaoks on elu siin ääremaal väga üksluine. Selles pisikeses provintsilinnas pole neil ei huvitavaid sõbrannasid ega mingeid lõbustusi. Ei teatrietendusi, ei meeldivateks väljasõitudeks sobivaid paiku. Ning tatari mõju on siiski veel nii tugev, et isegi meie hiina hooajapidustustest siin eriti osa ei võeta. Sellepärast valmistabki mulle niisugust rõõmu meie tänaõhtune väike pidusöök minu Emanda auks.“ Kohtunik vangutas pead ja sõi mõnda aega vaikides. Pannud pulgad käest, nõjatus ta tooli seljatoele.

„Küsisid eilse öö kohta, Hong. Vaata, kohtuarhiivis sorides leidsin ma toimiku ühe kurikuulsa lahendamata kuritöö kohta, mis siin toime pandi, nimelt keiserliku vara varguse kohta.“

„Miks peaksite selle juhtumi vastu huvi tundma, isand? See on ju läinudaastane lugu, mis juhtus enne, kui teie siin Lan-fangis ametisse asusite.“

„Täpselt nii. See juhtus Mao-aasta kaheksanda kuu teisel päeval, kui täpne olla. Ent lahendamata kuritööd on mind alati huvitanud, Hong. Nii ammused kui ka värsked!“

Vanamees noogutas aeglaselt pead.

„Mäletan, et lugesin selle varguse kohta keiserlikust uudistelehest, kui me veel Pu-yangis olime. Ametlikes ringkondades tekkis selle loo tõttu kenake segadus. Varahoidja reisis siitkaudu üle piiri tatarlaste khaani juurde, et osta temalt rakend parimaid tatari hobuseid keiserlike tallide tarbeks. Tal oli kaasas viiskümmend rasket kullakangi.“

„Jah, Hong. Kuld varastati öösel ja asendati tinaga. Varast ei leitud ja...“

Uksele koputati. Sisse astus Ma Rong ning teatas laia naeratusega: „Otsin vägeva vardas küpsetatud põrsa, isand!“

„Ma nägin, kuidas sa selle koju tõid, Ma Rong. Täna on meil vaid üks külaline, minu naiste sõbranna, ning tema on taimetoitlane. Nõnda jääb kõikidele ohtralt seapraadi. Istu. Rääkisime seersandiga just läinudaastast keiserliku varahoidja kulla vargusest.“

Pikakasvuline ohvitser räntsatas istuma teisele järile.

„Keiserlik varahoidja peaks ju teadma, kuidas tuleb hoida tema hoolde usaldatud riigi kulda,“ märkis ta ükskõikse. „Selle eest talle ju makstaksegi! Muidugi mäletan ma seda lugu. Too vennike lasti lõpuks teenistusest lahti, kas polnud.“

„Lasti,“ vastas Di. „Varast ei leitudki ning ka kuld jäi kadunuks. Ja ometi uuriti seda juhtumit suurima hoolega.“ Kohtunik asetas käe toimikule ja jätkas: „See on väga õpetlik toimik, Ma Rong, ja väärib lähemat uurimist. Kohtunik küsitles esmalt varahoidja saatjaskonna ülemat ja sõdureid. Ta arutles nii, et kuna säärane suur kullakogus on hoolega hoitav riiklik saladus ning üksnes varahoidja ise teadis oma ülesande sihtpunkti, pidi varguse toime panema mõni asjassepühendatu. Sellele osutas veel üks asjaolu. Varahoidja pagasis oli kolm täpselt

ühesuguse suuruse, kuju ja värvitooniga nahkkirstu, mille kaaned olid kõik ühesuguste lukkudega suletud. Ainuke eritunnus oli, et kullakirstu ühes küljes oli väike praegu. Lahti murti aga üksnes see kirst. Teised kirstud, kus olid varahoidja rõivad ja muud isiklikud asjad, jäid puutumata. Sellepärast kahtlustaski kohtunik varahoidja saatjaskonda.“

Teisel poolt jälle,“ märkis seersant Hong, „asendas varas kulla tinaga. Ilmselt lootis ta, et varahoidja avastab varguse alles siis, kui ta kord hiljem, barbarite maale jõudes, kirstu avab. See jälle osutab selgesti kellelegi väljastpoolt varahoidja saatjaskonda. Kõik asjassepühendatud teavad ju reeglit, mille kohaselt kulla hoidja peab igal õhtul enne kui voodi läheb ja igal hommikul kohe peale tõusmist järele vaatama, kas kuld on alles.“

Kohtunik Di noogutas.

„Täiesti õige. Kuid minu eelkäija võttis kulla tinaga asendamist kui kavalat nõksu, mida varas kasutas, et näidata, nagu oleks varguse toime pannud mõni kõrvaline isik.“

Vahepeal oli Ma Rong tõusnud ja sammus nüüd akna juurde. Silmitsenud põhjalikult lagedat siseõue, sõnas ta kulmu kortsutades:

„Ei tea, mida see relvapealik õige teeb. Ta peaks ju praegu oma kordnikele hommikusi harjutusi tegema!“ Märganud aga kohtunik Di nõrkinud pilku, jätkas ta kähku: „Vabandage, isand! Kuid nüüd, kus Qiao Tai ja Tao Gan sõitsid pealinna meie garnisoni vähendamise küsimust arutama, tuleb minul meie kordnikel ja valvuritel üsna üksi silma peal hoida.“ Ma Rong võttis taas istet ja päris innukat huvi üles näidata püüdes: „Kas siis varas mingeid jälgi ei jätnud?“

„Ei mingeid,“ vastas kohtunik napilt. „Nagu tead, on meie kohtuhoone külalistetoal, kus varahoidja peatus, vaid üks uks ja üks aken. Ust valvasid kogu öö neli sõdurit, kes istusid ukse taga koridoris. Varas tungis tuppa akna kaudu. Rebinud ühe paberist aknaruudu puruks, torkas ta käe läbi akna sisse ning mingil moel õnnestus tal avada akna-krambi lukk.“

Seersant Hong oli koguka toimiku enda ette tõmmanud ning lappas nüüd seda. Ta vaatas üles ja mõtles pead vangutades: „Jaa, kohtunik tegi kõik, mis ette nähtud. Kui oli kindlaks tehtud, et varahoidja kaaskond on väljaspool kahtlust, kogus ta kokku kõik linna elukutselised vargad ja samuti ka kõik varastatud asjadega kaubitsejad. Enamgi veel, ta...“

„Kohtunik tegi ühe vea, Hong,“ katkestas teda kohtunik Di. „Nimelt piirdus ta uurimist läbi viies vaid Lan-fangi maakonnaga.“

„Mis siis veel?“ imestas Ma Rong. „Vargus pandi ometi just siin toime, kas pole?“

Kohtunik ajas selja sirgu.

„Tõepoolest. Kuid ette valmistati see nähtavasti kusagil mujal, veel enne seda kui varahoidja Lan-fangi jõudis. Seepärast oleksin mina alustanud pigem põhjalikest järelepärimistest teispool mägesid, naabermaakonnas Tong-kangis. Varahoidja jõibis ka seal. Nii või teisiti võis keegi teada saada, et tal on kaasas kenake varandus ning et see varandus asub just praega nahkkirstus. Väärtuslik informatsioon jõudis Lan-fangi enne varahoidjat. Kutsu õige ülemkirjutaja siia, Ma Rong!“

Seersant Hong näis kahtlevat. Oma hõredat kitsehabet sikutades ütles ta: „Sellesama mõttekäigu järgi, isand, võis varas saladuse teada saada mistahes paigas teel pealinnast siia. Või koguni veel enne, kui varahoidja pealinnast lahkus.“

„Ei, Hong, on olemas kindel tõend, et saladus sai teatavaks just nimelt Tong-kangis. Siin, oma ametlikus avalduses teatab varahoidja, et nahkkirstu külje sisse tekkis pragu just enne Tong-kangi jõudmist. Arvatavasti põhjustas seda kullakoorma suur raskus.“

Ma Rong juhatas sisse kõhna vanapoolse mehe. Kirjutaja tegi kummarduse ja ütles kohtunikule tere hommikust. Siis ootas ta aupaklikult kuni kohtunik teda kõnetas:

„Kogun parajasti andmeid varahoidja kulla varguse kohta,“ selgitas kohtunik Di. „Soovin, et sõidaksite Tong-kangi, tema viimasesse peatuspaika enne Lan-fangi jõudmist. Kannate seal endast ette kohalikus kohtuhoones ning püüate leida kedagi, kes mäletab varahoidja sealviibimist. Tahan teada, ega varahoidja juures tol ööl, kui ta seal viibis, äkki mõni külaline ei käinud. Võib-olla toodi mõni naine talle seltsiks, või sai ta ehk mõne sõnumi. Lühidalt, tahan teada kõikvõimalikke üksikasju.“ Kohtunik võttis paberite hulgast laualt ametliku

van Gulik • Templiviirastus - 4

blanketi ning kirjutas sellele paar rida soovitusseks oma Tong-kangi kolleegile. Pitseerinud dokumendi suure punase kohtupitsatiga, ulatas ta selle kirjutajale. „Asuge otsekohe teele. Sellal kui tallipoisid hobust valmis seavad, lugege see toimik läbi. Püüdke ülehommeks tagasi olla.“

„Hästi, Teie Ausus.“

Kirjutaja kavatses just lahkumiseks kummardust teha, kui Ma Rong temalt päris: „Ega te ei tea, kus relvaülem praegu viibib?“

„Läks üht hulgust kinni võtma. Kusagil all-linna veiniurkas oli eile õhtul kõva riid ja too hulgus tappis ühe tuntud lõomamehe.“

„Hea küll,“ ütles kohtunik Di, „et see on ilmselt kõige tavalisem allilma kuritegu, toime pandud ägedushoos, ei ole sel puhul tarvis kuigi palju kirjatööd teha. Nõnda et asuge aga teele! Önn kaasa!“

Kui kirjutaja oli läinud, teatas Ma Rong mõrult: „Ah vaat millega meie relvapealik siis tegeleb! Arreteerib mõrtsukat! Ega ole isegi arreteerimiskorraldust välja võtnud! Kui too tegelane enese eest tulevikus paremini hoolt ei kanna, jääb ta ühel ilusal päeval ületöötamisest haigeks!“

„Kahju, et meil enam vana Fang relvaülemaks ei ole,“ märkis seersant. „Muuseas, mis kastike see seal on, Teie Ausus? Seda pole ma teie laual kunagi varem näinud.“

„Kastike?“ küsis kohtunik Di mõtetest virgudes. „Ah see! Otsin ta haruldustekaupmehelt Konfutsiuse templi taga tänavanurgal. Märkasin seda seal pool tundi tagasi hommikuse jalutuskäigu aegu ja otsin ta sünnipäevakingiks oma Emandale. Annan kastikese talle täna õhtul piduliku eine ajal üle.“

Kohtunik võttis kastikese ja näitas seda oma ohvitseridele.

„Pikka iga tähistav hieroglüüf kaanel teeb selle kastikese väga sobivaks sünnipäevakingiks. Nefriitkettale on väga ilusasti nikerdatud selle hieroglüüfi iidne kuju.“ Kohtunik osutas käega üle öla. „See on täpselt samas stiilis nagu meie aknavõre kaunistuseks kasutatud hieroglüüf.“

Kohtunik ulatas kastikese Ma Rongile, kes seda algul hindavalt silmitses ja seejärel ütles: „Suuruselt sobib see väga hästi visiitkaartide hoidmiseks.“ Siis silmitses ta kastikest lähemalt. „Kahju, et ta kaas on veidi kriimuline. Keegi tola on püüdnud siia ketta küljele sõna „sissepääs“ kraapida. Ja teisele poole on ta proovinud kraapida midagi, mis näib tahtvat olla sõna „all“. Jätke see kastike täna hommikuks minu kätte. Ma viin ta ühe tuttava kunstisleri kätte, kes elab läänepoolse linnavärava läheduses. Ta lihvitab kastikese kenasti üle.“

„Jah, see on hea mõte. Mida sa seal uurid?“

Kogemata oli Ma Rong kastikese avanud. Nüüd silmitses ta hoolega midagi kaane siseküljel.

„Siia on mingi paberitükk kleebitud,“ pomises ta.

„See on arvatavasti hinnalipik,“ arvas kohtunik. „Tõmba see, palun, ära!“

Ohvitser lükkas põidlaküüne paberitükikese nurga alla. Järsku tõstis ta pea.

„Ei, isand, see ei ole hinnalipik. Siia on kirjutatud kaks rida, tagurpidi ja punase tindiga. Nii, tulebki lahti. Saame ta nüüd ümber pöörata. Küll on kohmakalt kirjutatud. Ma ei saa aru, mida siin on tahetud öelda!“

Ma Rong ulatas pabeririba kohtunikule, kes oma puhmaskulme kergitades sealt valjusti luges:

„Olen nälga ja janusse suremas. Palun tulge ja aidake mind siit välja. Nefriit. Mao-aasta üheksanda kuu kaheteistkümnendal päeval.“

Kohtunik tõstis nõrduilt pilgu. „Milleks oli tarvis säärast rumalust kastikese külge kleepida?“

„Äkki see polegi nali, isand,“ õiendas Ma Rong ärevalt. „Tütarlaps nimega Nefriit, see peab üks kena plika olema. Loomulikult on ta rõõvitud!“

Seersant Hong naeratas leebelt. Talle oli hästi teada, kui kergesti Ma Rong võis armuda. Vaikselt ütles ta: „Alati valmis hättasattunud naisterahvaid päästma, vend Ma. Kuid see siin on ilmselt küll mõnest romantilisest romaanist või näitemängust välja rebitud paberiribake.“

„Rumal jutt!“ vastas Ma Rong turtsakalt. „Vaene plika kirjutas selle omaenese verega, pani kasti ja viskas välja toa aknast, kus teda vangis peeti. Kirjutatu oli veel märg ning kui kastike maha kükkudes

edasi veeres, kleepus paberitükike selle kaane külge. See kõik juhtus pea aasta tagasi, kuid ma ei näe põhjust, miks peaksime neil lurjustel, kes ta surnuks näljutasid, laskma karistamatult pääseda!“ Kohtuniku poole pöördudes päris Ma Rong innukalt: „Mida teie sellest arvate, isand?“

Kohtunik Di oli paberitükikest laual enese ees pisut silunud ning uuris seda nüüd põskhabet sõrmitsedes. Ta tõstis pea.

„Arutled nupukalt, Ma Rong. Kuid olen siiski nõus seersandiga. Kui see oleks ehtne sõnum mõnelt hädasolijalt, siis...“ Ta vaatas ukse poole. „Sisse!“

Sisse astus relvaülem ja tervitas viisakalt. Ta jämedakoelisel habemetükkas näol levis lai naeratus.

„Tahtsin teatada, et võtsin just praegu kinni mõrtsuka, Teie Ausus. See on hulkur nimega A-liu. Eile õhtul pärast kõrtsitüli tappis ta ühe lõomamehe.“

„Jah, kirjutaja juba teatas mulle. Hästi tehtud, relvaülem! Otsekohe, hommikuse kohtuistungiga aegu kuulame selle loo ära. Kus on tunnistajad?“

Kohtunik Di näitab sünnipäevakingi

„Neid on palju, isand. Kõrtsmik, kaks hasartmängijat ja...“

„Hästi! Hoolitsege, et kõik kolm kohtusaalis viibiksid.“

Kui relvaülem oli lahkunud, tõusis kohtunik Di oma istmelt. Ta võttis eebenipuust kastikese ning seda peopesal kaaludes silmitses kastikest mõtlikult. Siis torkas ta selle varrukasse. „Uurime õige pisut selle kummalise sõnumi asja,“ sõnas ta oma kahele abilisele. „Meil on täpselt üks tund aega kohtuistungiga alguseni. Mida see sõnum ka ei tähendaks, on ta niikuinii rikkunud väärikat mainet, mis peab olema ühel õigel sünnipäevakingil. Niisiis lähen ma igal juhul tagasi haruldustekaupmehe juurde, et leida uus kink. Ühtlasi küsin siis tema käest, kust ta selle kastikese sai. Mingi kohtuarhiivi, seersant. Vaadake kadumaläinud isikute loendist järele, kas Mao-aasta üheksandal kuul on teatatud mõne naisterahva kadumisest, kelle nimi on Nefriit. Sina, Ma Rong, tuled minuga haruldustekaupmehe juurde. See on lähedal, lähme jalgsi.“

VEEDADEST, HINDUISMIST JA „VEDATEADUSEST”

Algus „Sõnumitoojas” nr. 2, 3

Terviseõpetuse põhisisu on vastuse otsimine küsimusele kuidas olla terve. Tervise probleem on vahetult seotud küsimusega inimese kohast ja eesmärgist selles maailmas. Viimasele otsivad vastust filosoofia ja religioon. Seetõttu on Ajurveeda kuulumine India filosoofilis-religioossesse süsteemi loomulik.

India terviseõpetusele on iseloomulik haiguste psühhosomaatiline käsitlus. Vana-india meditsiinteooria lähtub eelkõige saankhjadaršanast — mitteteistlikust evolutsioonilisest koolkonnast, mille põhialuseks on õpetus kahest algest — puhtast teadvuslikust purušt ja loodus-loomusest (prakritist). Viimane areneb kolme loomujoone (prakriterguna) — pimeduse (tamas), erutuse (radžas) ja tõeluse (sattva) — toimimise tulemusena. Haigust mõistetakse kui kolme loomujoone tasakaalu rikkumise resultati ning tervistavad võtted püüavad taastada kolme guna algset harmooniat. Ajurveedaga on loomulikult seotud ka saankhjadaršanast lähtuv klassikaline jooga.

HINDUISMI MODERNISEERUMINE

Eurooplased, puutudes kokku india daršanatega, on leidnud viimastes terve hulga paradokse ja erinevusi nn. euroopalikest mõttestistemiidest, mispärast teaduslikus kirjanduses on kasutatud mõisteid „paradoksaalne loogika”, „paradoksaalne religioon” jne. Kuid, olles süvenenud nende daršanate õpetustesse, uurija avastab, et „paradoksid” on säärased vaid meie — teise kultuuriunivõrsumi ja teistsuguseid mõttestruktuure kasutavate uurijate — analüüsi seisukohalt, sest, paraku, daršanates enestes paradokse ei ole. Miks siisugune asi üldse ilmneb? Aga peamiselt sellepärast, et uurijad kasutavad analüüsides mõisteid, millel on kindla mahuga sisu ja püsiv sõnakasutuse traditsioon euroopa kultuuris. Mainitud põhimõistete hulka kuuluvad sellised „raskekaalulised” sõnad nagu „religioon”, „filosoofia”, „vaim”, „hing”, „materია”, „substant” jne. ning ühe kultuuritraditsiooni mõistete kasutamisel teise põhimõistete vastetena kandub viimastele paratamatult üle esimeste tähendusväli ja hoopis teistsugune sõnakasutuse tava.

India kultuuripärand sattus vahetusse kokkupuutesse Euroopa tsivilisatsiooniga tänu inglise kolonisaatorite vallutustele (XVIII—XIX saj.). See sündmus ei jätnud mõlemale osapoolale oma mõju avaldamata. India õpetlase suhtumine eurooplaste kultuuri ühelt poolt ja oma vaimsesse pärandisse teiselt poolt on kõige olulisemal määral mõjutanud Euroopas India religioone ja filosoofia mõistmist. Selle suhtumise spekter ajaloos on vägi lai: alates usust inglaste tsiviliseerivasse ja valgustuslikku rolli ning euroopaliku ratsionalismi võtmisest India kultuuripärandi ümberhindamise baasiks kuni Lääne tsivilisatsiooni „prohvete” kritiseerimiseni ja oma algupärase arengute otsinguteni (Ramakrishna, Swami Vivekananda, Mahatma Gandhi jt.).

Kokkupuude euroopa kultuuri väärtushinnangute sünitas lõhe India haritlaste hulgas, mis püsib tänapäevani. India intelligentsi võib jagada kahte gruppi: (1) panditid, traditsioonilise sanskritikeelse hariduse ja õpetuse kandjad, autoriteetsete hinduistlike tekstide põhjalikud tundjad ja kommenteerijad; (2) Lääne hariduse saanud, euroopalikud väärtushinnangud täielikult omandanud india lased. Üks osa viimastest arenes akadeemilisteks filosoofideks Lääne vaimus (indialastest kantiaanid, hegeliaanid, positivistid jne.), teine osa üri-

tas konstrueerida India kultuuripärandist lähtuvaid, kuid Lääne filosoofia terminites väljenduvaid oma filosoofilisi süsteeme või uuris vanu daršanaid, tuginedes Lääne teadussaavutustele (näiteks indialastest orientalistid). India kultuuris uuel ja uusimal ajal on peamist rolli mänginud õpetlased, kes ilmutasid oma vahetut sidet traditsiooniga, aga, lähtudes aja nõudeist, esitasid seda traditsiooni uuel, ümbermõtestatud kujul. Need hinduismi reformaatorid on eelkõige Ramakrishna, Swami Vivekananda, Bal Gangadhar Tilak, Aurobindo Ghose, Sarwepalli Radhakrishnan, Jagadish Chandra Bose jt.)

Pandititele oli inglise keel lihtsalt üks paljudest võõrkeeltest, kuid teised võtsid inglise keelt keelelise mõtlemise paradigma ja ning säärase autorite emakeel hakkas kandma võõra keele tähendusvälju: mõisted, mis näivad ehtindialikud, osutuvad lähemal vaatlusel indiapräsesse rüüsse riieatut Lääne päritoluga mõistete. Eriti ilmekas on see nn. neohinduismi puhul, kus traditsioonilised religioossed sümbolid on saanud euroopaliku ilmaliku sisu või on Lääne päritoluga filosoofilisi, poliitilisi ja sotsiaalseid ideid väljendatud India traditsioonilise religiooni keeles. Näiteks: Absoluutne Vaim = Aatman, Brahman = nn. nullväli teoreetilises füüsikas; kommunistlik ühiskond = džiiivanmuktide ühiskond jne. Loomulikult on see kõik sünnitanud palju segadust nii Idas kui Läänes.

Hinduismi moderniseerimine algas XIX sajandil. Neohinduismi tekkimist iseloomustab indialiku eraldatuse eitamine, püüd vabaneda vananenud rituaalide kütkest ja tuua esile vedaanta filosoofiat, arvestades Euroopa teadussaavutustega, pehmendada asketismi jne. XVI—XIX sajandi haritlased Indias olid ka reformaatorlike usuoorganisationsioonide rajajad: Ram Mohan Roy (1772—1833) asutatud on „Brahmo Samaj”, Dayananda (1824—1883) asutatud — „Ārya Samaj”, Vivekananda (1863—1902) — „Ramakrishna Mission”. Nende taotlustes ilmneb ühiseid jooni: suund kultuse lihtsustamisele, vaimulikkonna õiguste kärpimisele, rõhutatakse inimese intuiitset suhtlemist jumalaga jne. Seepärast on nende organisatsioonide tekkimist ja tegevust võrreldud reformatsiooniliikumisega Euroopas.

Hinduismi reformaatorite hulgast paistab silma Swami Vivekananda — Ramakrishna õpilane. Tilak, Sri Aurobindo, Radhakrishnan on suurel osal Vivekananda järglased. Põhjaliku Lääne hariduse saanud filosoofina, kuuludes samal ajal India kultuuritraditsiooni, pidas Vivekananda Ameerikas viibides visa võitlust teosofiidega. Ta ei öelnud, et jahmardamine igat sorti saladuste ja ebausuga on languse ja surma märk — mõni võib seda religiooniks nimetada, kuid tegemist on hoopis teega hullumajja. Vivekanandat kritiseerisid ka panditid, kes heitsid talle ette traditsioonilise mõtte moonutamist.

Vivekananda ideestik on oluline koht kollektiivse vabanemise ideel, mille järgi individuaalne vabanemine ei ole tõeline ega täielik vabaduse saavutamine. Vaid kollektiivne vabanemine on tõeline ja täielik. Vabanemise protsess teostub teatud ajalooetkel ühiskonnas. Vivekananda tunnistab vabanemise võimalikkust inimese eluajal (džiiivanmukti), kuid mokša on üldine ja kollektiivne. Džiiivanmuktide ühiskond on Vivekananda järgi suurepärane: kaob iga sugune võitlus, vihkamine ja konkurents. Kurjus kaob jäädavalt, maa muutub tae-

vaks ja jumalad tulevad maa peale elama. Tee, mis viib Tõeni, on karmajooja (tegu-dejooga) ja tegutseda tuleb kollektiivse vabanemise nimel.

Reformaatorlik intelligents India tugines vedaantale, kusjuures Roy apelleeris peamiselt upanišadidele, Dayananda vedade kõige vanematele kihistustele, Tilak Vivekananda eeskujul „Gitā”, püüdes loomulikult pärandit ümber mõtestada vastavalt aja nõuetele. Vähemintelligentsed ringkonnad genereerisid konservatiivseid antimodernistlikke liikumisi. Selle kõige tulemusel muutus hinduism esimest korda ajaloos misjonilikuks religiooniks. Neohinduismis ilmneb kaks tendentsi: vedaanta filosoofiast lähtuv ratsionalistlik ja bhaktist lähtuv irratsionalistlik suund. Tänapäeval Läänes on enam laineid lõõnud kaks neohinduismist tõuke saanud voolu: Maharishi Mahesh Yogi „Transtsendentaalne Meditatsioon” ja Swami Bhaktivedanta Prabhupada asutatud „Hare Krišna liikumine”.

TM

Maharishi ideestikus on väga vähe originaalset. Rangelt võttes on ta vaid Vivekananda ja Sri Aurobindo epigoon. Brahmani kontseptsioonist on saanud kõige aluseks olev puhas teadus, mis on ka Loov Mõistus. Seda ideed püütakse ühitada teoreetilise füüsika seisukohtadega. Brahman ja Aatman on ühtsed, asketismi ei ole vaja. Elada tuleb tavalist täisväärtuslikku elu. Tee täiusliku eluni ongi karmajooja. Vabanemiseks tuleb rakendada moderniseeritud mantra-meditatsiooni (TM tehnikat), mille põhisisuks on relaksatsioon. Deklareerides usu list neutraliteeti, nimetab Maharishi oma õpetust „teaduseks olemisest”. Peamine etteheide TM-le: eitades vaimse pingutuse vajadust, on Maharishi hinduismi vulgariseerinud, kaotades sellest peamise — vaimse enesetäiustamise, ilma milleta traditsiooniliselt ei ole võimalik Aatmani tunnetuseni jõuda.

HARE KRIŠNA LIIKUMINE

Bhaktivedanta on oma lähteideed saanud XVI saj. pärit višnuistliku Chaitanya seksti ideestikust. Erinevalt Maharishi õpetusest põlgab Hare Krišna liikumine teadust. Asutatud on rikas organisatsioon — Rahvusvaheline Krišna Teadvuse Ühing. Selle suuna järgija peab hoolimata oma rahvuslikust ja kultuurilisest päritolust muutuma indialaseks, seda eelkõige väliselt. Brahmani kontseptsioon on alles jätetud, kuid see on traditsioonilisega võrreldes teinud läbi olulisi muutusi: Brahmani—Aatmani vahetust on muutunud suuresti isiksuse kasuks. Krišna hõlmab Brahmani, ületades viimast. Õpetuse järgijad ei „lahustu” isiksusetus absoluudis vaid säilitavad oma „Mina”, samastudes Krišna teadvusega ja naudides Krišnat taevases maailmas. Bhaktit mõistetakse kui osadust meeleüledest naudingutest. Õpilase kuulekus õpetajale, keda mõistetakse kui kanalit Krišna teadvusele, saab siin äärmusliku kuju. Pühakirjaks on võetud „Bhagavadgītā” ja põrimust tõlgendatakse täht-tähtelt, sest leide Krišnat ei peeta allegooriaks vaid reaalsuseks. Seda pidavat tõestama Krišna ilmumine ekstaatilisest seisundis, milleni jõutakse tantsu ja mantra laulmisega. Krišnaidid vastandavad end kristlusele ja teadusele. Peamine etteheide: vulgariseerides bhaktijoogat, on ka siin kõrvaldatud vaimse enesetäiustamise vajadus.

(Järgneb)

ALVI SCHMUUL

räästaroog tilgub
üks mälestus ootusest
ilmsi see oli
rõõm päikesest ja pilvest
kui tuli kirjakandja

*

mu sõber püüdis
kirsiõiepudemeid
ja linna varju
hall nukrus jäi pildile
nii ma polegi üksi

*

puhu suvetuul
jasmiiniõied oksalt
ei talu ilu
valupisara is silmad
on see tegude vili

*

valged liiliad
olge siis kannatlikud
kui määrdub mõte
või tõstab tolmu sõna
puhastage mind nimes

*

suvehommikul
ma bambuslöödi heli
kuulatama jäin
mängija unest ärkas
mu kurbuse kustutas

*

ma vaatan vette
kus peegelduvad pilved
heledamad kuust
ja tuule lõhnav sõnum
peagi vaibub eimiskiks

*

novembriöösse
kustub luige ärev hüüd
imeline kuu
lume naasmist ei pelga
nii hele on üksindus

*

tuul vaibub — merel
on püha — kes kuulutaks
maailmarahu
tõttavale ajale
vana õunapuu murdus

Ostke „KAAMASUUTRA“

„Sõnumitooja“ toimetusest võite osta ja tellida „Sõnumitooja“ 1989 ja 1990 aastakäigu köidetud komplekte ja „Kaamasuutra“ köiteid. Hind 25 rubla (posti teel saatmisega 26.50). Piiratud koguses on ka „Sõnumitooja“ vanemaid üksiknumbreid.

Mahajaana Instituut

ostab

J. Roerichi „Tiibeti-vene-inglise sõnas-
tike“ (Ю. Н. Рерих. Тибетско-
русско-английский словарь с санс-
критскими параллелями. Вып. 1.—
10. М., 1983—1987)

täiskomplekte ja üksikuid köiteid

ning

sanskriti-vene, sanskriti-saksa ja sans-
kriti-inglise sõnastikke.

Pöörduda aadressil:

202400 Tartu, Tiigi 78-116,
tel. (8)(234) 3 08 05

Vabandame

„Sõnumitooja“ lugejate ees toimetusest mitteolene-
vatel põhjustel tekkinud pika ilmutispausi pärast.
Loodame, et te pole „Sõnumitoojat“ oodates kaotanud
kannatlikkust ja pikka meelt. Püüame edaspidi teha
kõik, et „Sõnumitooja“ ilmuks regulaarsemalt.

Head lugemist!

Toimetus

Toimetus: Märt Läänemets
Indrek Ude

Päise kujundus: Leonhard Lapin

Toimetuse aadress: 202400, Tartu, Tiigi 78, ruum 117,
tel. 3-08-05. Trükikoda „Oktoober“. Tallinn, Kreutzwaldi 24.
Ofsettrükk. Tellimise nr. 1029 Maht 1 pg. Tiraaz 10 000